

Katternö

3 • 2013 Kundtidningen från ditt energiverk

Herrfors + Härjeån = sant

**Saga Österholm
och Annika Rak:
vad är livet?**

**Bjørn Lomborg:
Världens
tillstånd**

Kauno, mästare i att ljuga

Till kunderna hos Esse Elektro-Kraft, Herrfors, Jakobstads Energiverk, Kronoby Elverk, Nykarleby Kraftverk och Vetelin Sähkölaitos.

Bjørn Lomborg är på resa en stor del av året, men tillbringar så mycket tid han kan i sitt hem i det vackra landskapet i Skåne.

Världen mår bättre än i medias beskrivningar. Och våra möjligheter att minska mänskligt lidande är bättre än någonsin. Fokusera på fakta och räkna noga på vilka åtgärder som ger mest effekt för insatsen, säger Bjørn Lomborg.

Bjørn Lomborg:

Världen mår allt bättre

Sök de smarta lösningarna, säger Bjørn Lomborg

Var gör våra insatser mest nytta?

Tona ner larmandet, uppmanar Bjørn Lomborg. Världen står inför många problem. Men vi har aldrig haft så goda förutsättningar att ta itu med dem. Låt oss använda våra begränsade resurser för smarta genomtänkta åtgärder, sådana som verkligen gör skillnad.

Bjørn Lomborg, 48, beskriver sig som en siffernörd. Han hade aldrig tänkt sig att stå i rampljuset som bästsäljande författare och högtrankad samhällsdebattör, ständigt efterfrågad i TV-soffor och kolumnist i dussintals av världens stora tidningar.

"Jag växte upp i Ålborg. Min mamma läste horoskop och ägnade sig åt healing – ibland väntade en lång kö av människor på att få en behandling. Min biologiske far dog när jag var liten, min styvfar var basist i Ålborgs symfoniorkester och var dessutom präst."

"Jag var enda barnet, hade en bra uppväxt och lärde mig att jag var den lite udda pojken, och att det var helt okej att vara det. Jag fantiserade om att bli brandman, pilot, atomfysiker – men i till sist fastnade jag för datamodellering och spelteori."

På universitetet fördjupade han sig i siffrornas och statistikens fantastiska värld. "Jag var inställd på att ägna livet åt att skriva akademiska uppsatser för en läsekrets på kanske 160 människor, och var tillfreds med det."

1994 blev Bjørn Lomborg doktor i statskunskap och har innehaft befattningar på högre akademisk nivå efter det, i dag som docent vid Köpenhamns handelshögskola.

Hur det började

En vändpunkt i livet kom då han 1997 läste en intervju med Julian Simon, välkänd amerikansk ekonom, som hävdade att miljön – tvärt emot den allmänna uppfattningen – utvecklades i allt bättre riktning.

"I min uppfattning var Julian Simon en högerorienterad narr. Jag var starkt miljöengagerad – det är jag fortfarande – och stödde Greenpeace. Jag engagerade några av mina duktigaste studenter för att leda i bevis att Simon hade fel. Vi djupdök i fakta och fann till vår stora förvåning att han

hade rätt i det mesta. Vi beskrev det här i en artikelserie i [Danmarks ledande tidning] Politiken med hundratals referenser till våra slutsatser. Utvecklingen i världen gick i stort mot det bättre."

Det blev folkstorm. Bjørn Lomborg och hans kolleger sade sådant man tydligen inte fick säga. Den efterföljande debatten i de danska tidningarna omfattade 400 artiklar.

"Vi tänkte att vi hade goda nyheter. Vad spännande att världen såg annorlunda ut än vi trodde! Men folk ville inte höra. Vi trodde att fakta var viktiga. Men många satte händerna för öronen."

Det här fick Bjørn Lomborg att 1998 skriva boken *Verdens sande tilstand* (svensk version: *Världens verkliga tillstånd*). Han var inställd på att återgå till arbetet med sina datormodeller, men efter att Cambridge University Press gett ut boken i engelsk version, *The Skeptical Environmentalist*, var Lomborg ett internationellt namn.

Med detta hade också skapats en bild av honom som han inte kunde komma ur. Även om många inte ville ta del av hans analyser, lyfte andra fram honom som en sanningssökare med osedvanlig koll på siffror och fakta.

Egen tankesmedja

Bjørn Lomborg tog nu initiativet till Copenhagen Consensus, en tankesmedja som anlitar världsledande ekonomer och andra sakkunniga för att i en cost-benefit-analys prioritera vilka åtgärder som skapar mest gott i världen i förhållande till insatsen.

Tre gånger – 2004, 2008 och 2012 – har Copenhagen Consensus genomfört storskaliga utvärderingar som fått omfattande uppmärksamhet. En majoritet av sakkunniggruppen har mottagit "Nobelpriset i ekonomi" (eg. Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne).

Senast, 2012, var utgångsfrågan: *Om du har 75 miljarder dollar att använda för att minska nöden i världen, hur ska du använda pengarna för att skapa så mycket gott som möjligt?* Som vägledning gavs trettio speciellt framtagna forskningsrapporter.

Det kanske inte överraskar att det inte blev de grandiosa idéerna som toppar lis-

tan? Mest gott för pengarna ger kombinerade insatser för att tillföra spårämnen (till exempel vitamin A och zink) i födan och förbättra skolundervisningen i fattiga miljöer, bekämpning av malaria och tuberkulos, vaccineringar och avmaskning av skolbarn.

Fokus på faktagranskning

Många faktorer bidrar säkert till Bjørn Lomborgs genomslagskraft, men en är helt klart hans fokus på faktagranskning och logisk konsekvens i kombination med siffersinne. Korrekt hanterade kan siffror vara obarmhärtiga: de avslöjar luftslott och larmrapporter som inte håller.

Vilseledandets psykologi har några återkommande moment. Man överdriver, skiljer inte på stort och smått. Man ger inte hela bilden. Man kräver snabba åtgärder. Men bristande kunskap och panik är ingen bra bas för viktiga beslut, säger Bjørn Lomborg.

Ett av hans exempel är extremväder, som i media mer eller mindre som ett faktum beskrivs bero den globala uppvärmningen.

"IPCC publicerade 2011 en 600-sidig rapport i ämnet. Den fick inte mycket medial uppmärksamhet, eftersom den var nyanserad. Den globala uppvärmningen kommer att medföra fler värmeböljor – mer extremväder. Med den innebär också färre köldperioder – mindre extremväder. Många fler dör av köld än av värme, så sammantaget kommer *färre* människor att dö av hetta och köld i framtiden."

Den globala uppvärmningen prognoseras också ge fler häftiga regn. Men samtidigt kommer den ökade nederbörden att lindra vattenbristen på många håll. Sammantaget förväntas därför 1,2 miljarder *färre* människor lida av vattenbrist i slutet av århundradet.

Dock, tillägger Bjørn Lomborg, har vi än så länge inte sett några faktiska tecken på mer extremväder. Han hänvisar till en ny rapport i *Nature* (Huntingford et al, juli 2013), som sammanfattar att det doku-menterade extremvädret globalt har hållit sig på en konstant nivå sedan 1960.

Ständigt i media

Genom åren har Bjørn Lomborg framträtt i sammanhang som kunde göra en stats-

minister grön av avund. Till exempel i TV som gäst hos Larry King, David Letterman, BBC Newsnight, ABC 60 Minutes och många andra.

Han är kommentator hos CNN, Fox, MSNBC, BBC med flera. Han skriver i New York Times, Wall Street Journal, Economist, The Times, The Australian och en rad andra tidningar. Han har utnämnts till *Global Leader for Tomorrow* av World Economic Forum, till en av världens 100 mest inflytelserika människor av Times Magazine, till en av 50 människor som skulle kunna rädda planeten av The Guardian. Och så vidare.

I april i år var han kallad av miljöutskottet i den amerikanska kongressen för att i en *testimony* ge en överblick i klimatfrågan. Hans analys var att de positiva effekterna av den globala uppvärmningen dominerar ungefär fram till år 2070.

Bjørn Lomborgs hårda faktakoll är dock utmanande för många i världsförbättrarbranschen, och de som står avslöjade reagerar inte alltid med glädje. Till exempel beskrivs han av klimataktivister regelmässigt som 'förnekare', trots att han bygger på IPCC:s scenarier/prognoser och samarbetar med ledande klimatmodellerrare inom IPCC.

Inte heller alla politiker är bekväma med Bjørn Lomborgs analyser. I fjol tog den danska regeringen bort sitt stöd för Copenhagen Consensus – "det enda av sina vallöften som den nuvarande regeringen hållit". Numera drivs centret av en USA-baserad stiftelse, finansieringen byggs på Lomborgs aktiviteter, kontor upprätthålls i Lowell (USA) och Budapest.

Fatta inte beslut under stress!

Globalt är fler än någonsin i färd med att rädda världen. För hundratusentals människor är det deras levebröd. Retoriken är lätt igenkännlig, hoten är värre nu än vi tidigare har trott, och det är bråttom, mycket bråttom, med långtgående insatser. Att retoriken finner stort gensvar hos många människor är uppenbart.

Bjørn Lomborg kallar sig siffernörd. "Jag är nog en av ganska få som kan tycka att ett räkenskapsschema från Världsbanken är sexigt."

”Jag är övertygad om att de flesta verkligen önskar göra något gott. Men är det inte märkligt”, frågar Bjørn Lomborg, ”att vi konstant får höra att saker är värre än vi hittills befarat? Med tiden kan vi kolla om katastroferna verkligen inträffade och om de blev så allvarliga som man påstod. Med statistisk normalfördelning skulle överdrifterna och underdrifterna stå i relationen 50–50. Men siffrorna är ungefär 100–0.”

Hans budskap är att beslut i stora frågor inte ska tas under stress. En pragmatisk hållning, respekt för fakta och en noggrann cost-benefit-analys ger den bästa chansen att nå faktiska resultat.

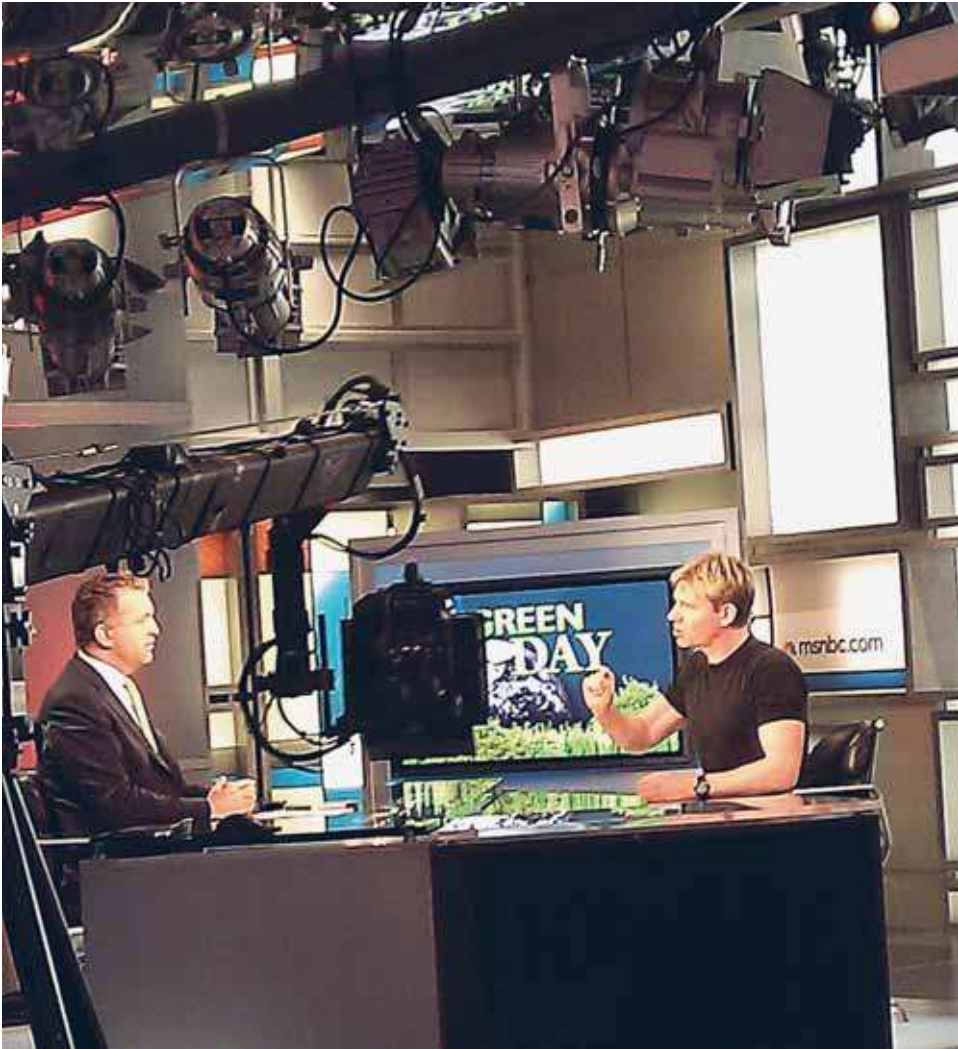
SVENOLOF KARLSSON

Vad kan göras för 75 miljarder dollar?

Du har 75 miljarder dollar till ditt förfogande. Hur skapar du så mycket gott som möjligt för pengarna? Det var frågan för de ledande ekonomer som inom ramen för Copenhagen Consensus 2012 gjorde den här rankningen.

Här mycket kortfattat. För en utförligare beskrivning, sök information på nätet.

- Kombinationsåtgärd: tillför spårämnen i födan och förbättra utbildningen
- Öka stödet till bekämpning av malaria
- Öka vaccineringen av barn
- Avmaska barn
- Förbättra vården av tuberkulossjuka
- Forskning och utveckling för att förbättra skörden, bekämpa biologisk utarmning och minska effekterna av klimatförändringen
- Investera i system som tidigt varnar för naturkatastrofer
- Öka kapaciteten för kirurgiska ingrepp
- Vaccinera mot hepatit B
- Använda läggkostnadsmediciner vid akuta hjärtinfarkter i fattiga länder
- Kampanjer för att minska saltet i maten för att minska kroniska sjukdomar
- Forskning om och utveckling av geoteknikens möjligheter att reglera solstrålningen till jorden
- Inför villkorat stöd för att delta i utbildningar
- Öka forskningen om och utvecklingen av HIV-vaccin
- Informationskampanjer om nyttan av utbildning
- Brunnsbörning och utveckling av of-fentliga handpumpar

Bjørn Lomborg hos Dylan Ratigan, vars show hos amerikanska MSNBC har de högsta tittarsiffrorna. April 2011.

Bjørn Lomborg och Al Gore under en hearing i den amerikanska kongressens energi- och miljöutskott i mars 2007. / Foto: Christy Bowe

Om Greenpeaces brist på moral

♦ Tidigare den här månaden [augusti 2013] förstörde 400 protesterande människor ett testfält med genetiskt modifierat ris [Golden Rice] Golden Rice är genmodifierat för att innehålla vitamin A. Detta vitamin är viktigt därför att tre miljarder människor har ris som sin basföda och omkring 10 procent av dem ligger i riskzonen för A-vitaminbrist. Världshälsoorganisationen WHO uppskattar att brist på A-vitamin varje år gör 250000-500000 barn blinda. Studier publicerade i Lancet uppskattar att årligen 680000 barn under fem år dör på grund av A-vitaminbrist. Trots det motarbetas och förlöjligas

Golden Rice av aktivister från Greenpeace till Naomi Klein. [...] Under de senaste tolv åren har Greenpeace och andra försökt blockera användningen av Golden Rice på alla möjliga sätt, trots att inga skadliga effekter på hälsa och miljö har påvisats. Under dessa tolv år har omkring 8 miljoner barn dött av A-vitaminbrist. [...] Ett favoritpåstående är att man behöver äta 7 kilo ris om dagen för att få tillräckligt med A-vitamin från Golden Rice. Det är fullkomligt fel. Två nya studier visar att en portion av riset på bara 50 gram ger 60 procent av det dagliga A-vitaminbehovet – mer än samma mängd spenat.

[...] De vanliga påståendena om att genmodifierad mat skulle vara ’Frankensteinmat’ [’frankenfoods’] har inget som helst stöd av vetenskapen. Med hänvisning till U.S. National Academy of Sciences [den amerikanska vetenskapsakademien, som har en mycket stark roll i det amerikanska samhället]: ”Till dags dato har inga skadliga hälsoeffekter som följd av genmodifiering dokumenterats bland människor.”

(Bjørn Lomborg, National Post, 28 augusti 2013)

Om den misslyckade klimatpolitiken

♦ Naturligtvis, tar du en osannolik katastrof och kollar vad utfallet blir, om den körs genom en osannolik pessimistisk ekonomisk modell, kan du få braskande rubriker, men du får inte bra politik. EU:s klimatpolitik beräknas kosta 200 miljarder euro om året, men kommer [om den fortsätter oförändrad] vid slutet av århundradet att ha reducerat temperaturen med bara 0,05 grader Celsius, så litet att det knappt kan mätas. Tyskland har betalat mer än 100 miljarder euro i subventioner för solceller, ändå är effekten på koldioxiden inte större än att den globala uppvärmningen till år 2100 senareläggs med 37 timmar. Spanien betalar nästa en procent av sin BNP i subvention för förny-

bar energi. Ineffektiva solpaneler och vindmøllor dränerar landets ekonomi på nästan 10000 miljoner euro om året, men minskningen av koldioxidutsläpp är på den europeiska marknaden värd mindre än 80 miljoner euro. Vi har under de senaste två decennierna undervisats om behovet av att övergå till ’grön’ energi. Men andelen fossila bränslen i världens energianvändning har under samma period inte minskat, utan ligger kvar på 83 procent. Den koldioxidfria energiproduktionen steg visserligen åren 1973-1992, men det var en konsekvens av att kärnkraftsproduktionen ökade. Den nya teknologin för förnybar energi har sedan dess höjt dennas andel med en procentenhet – men under samma tid

har andelen kärnkraft, genom nedskärningar, minskat med lika mycket. Den trista sanningen är att dagens klimatpolitik har misslyckats. Ja, vi har ett klimatproblem, men vi kastar i väg enorma mängder med pengar och får praktiskt taget ingenting för dem. Anledningen är att den gröna energin inte ännu är mogen att ta över, varken ekonomiskt eller teknologiskt. Vi måste fokusera på att få fram billigare teknologier för framtiden. Om vi kunde göra grön energi billigare än fossila bränslen, skulle alla byta till den – även kineserna.

(Bjørn Lomborg, Financial Times, 29 juli 2013)

Om Climategate

♦ De mejl som läcktes eller hackades från klimatforskningsenheten vid University of East Anglia, den händelse som fick namnet Climategate, exponerade en sida av det vetenskapliga samhället som de flesta aldrig ser. Det var ingen vacker bild. Vad mejlen avslöjade var hur en grupp av världens mest inflytelserika klimatforskare intrigerade för att upprätthålla en ’partilinje’ i klimatfrågan. Data som

inte stödde deras antaganden om den globala uppvärmningen hölls undan eller förvrängdes. Peer-reviewade vetenskapliga tidskrifter som vågade publicera artiklar som inte visade det önskade resultatet hotades med bojkotter. När forskare med avvikande uppfattning frågade efter information, med hänvisning till offentlighetsprincipen, förstördes relevant e-post och, ännu värre, förstördes sannolikt även

originaldata. [...] Vi behöver en ny och bättre metod för att ta oss an klimatfrågan. För att lyckas med det, måste vi inse att den överdrivna skrämeltaktiken under det senaste decenniet nu straffar sig.

(Ur efterordet i den senaste upplagan av Cool it, 2010)